

CULTURA CLÀSSICA

Una optativa a 3r ESO i 4t ESO

Finalitat de l'assignatura

Aquesta assignatura específica pretén dotar els alumnes de l'educació secundària obligatòria d'un coneixement suficient de tot allò que ha estat la contribució del món clàssic a la civilització occidental en els àmbits lingüístic, literari, artístic, filosòfic i científic, a fi que compreguin millor el món on viuen. Aquests coneixements contribueixen, sens dubte, a millorar la formació cultural i lingüística dels alumnes. També els dota del domini d'unes eines útils per a l'aprenentatge de qualsevol disciplina humanística, científica o tècnica.

L'assignatura de cultura clàssica ha d'entendre's com un nexa que connecta els primers coneixements impartits sobre el món antic amb altres assignatures que cursen com matemàtiques; ciències de la naturalesa; llengua catalana; llengua espanyola o llengua estrangera; geografia i història; educació plàstica, visual i audiovisual, o llatí. Al mateix temps proporciona als alumnes una base lingüística i cultural sòlida per adquirir coneixements posteriors en assignatures de cursos superiors. El currículum de cultura clàssica està plantejat com una forma d'introduir els alumnes en l'estudi de l'origen del pensament, de les tradicions i de les manifestacions de la nostra cultura, per la qual cosa té un caràcter fortament globalitzador, ja que s'hi refonen totes les àrees i disciplines.

La nostra cultura és deutora directa de les civilitzacions grega i llatina. A causa d'això, el llegat clàssic perviu i manté la vigència en múltiples manifestacions de la ciència, l'art, l'organització social i la vida quotidiana. El patrimoni cultural de les Illes Balears és ple de referències al món clàssic.

Quan es parla de *cultura clàssica*, cal entendre que es fa referència a totes les aportacions lingüístiques i culturals fetes, de forma complementària, tant pel poble grec —mestre directe i indirecte de tots els nostres coneixements— com pel poble romà —exemple de pragmatisme en la tècnica i la jurisprudència—, que va saber valorar, fer-se seu i transmetre el patrimoni cultural hel·lènic.

Els diferents continguts del currículum d'aquesta assignatura optativa mostren l'àmplia empremta de Grècia i Roma en diferents àmbits, els quals els alumnes han de poder associar i connectar directament amb la seva realitat quotidiana i amb el seu àmbit de vida.

Cultura clàssica és una matèria eminentment interdisciplinària que ofereix un doble vessant cultural i lingüístic. El vessant cultural facilita als alumnes la comprensió i explicació de la realitat actual, n'enforteix la consciència històrica i en desenvolupa la capacitat crítica i reflexiva. El vessant lingüístic no comprèn l'estudi de les gramàtiques llatina i grega, sinó el vocabulari. La familiarització amb les llengües llatina i grega ha de fer-se mitjançant l'estudi d'un vocabulari bàsic que ajudi a reflexionar sobre les arrels del lèxic de les llengües que parla i estudia l'alumne.

Estructura del Currículum

**Aquests són els blocs de contingut que presenta
l'assignatura de Cultura Clàssica:**

Geografia / Història

El coneixement del passat històric representa la base sobre la qual es constitueix el progrés de qualsevol societat. La història d'Europa, en general, i del nostre país, en particular, estan marcades per les civilitzacions grega i romana; per tant el seu estudi i coneixement es converteix en una necessitat ineludible. Conèixer i valorar la cultura grecolatina, malgrat l'aparent llunyania en el temps, sense cap dubte proporciona als alumnes una visió molt més precisa i crítica del seu entorn sociocultural i lingüístic, alhora que influeix positivament en la recuperació i consolidació de molts dels valors que el marc legislatiu actual propugna com a essencials per a qualsevol ciutadà de la nostra societat.

Mitologia / Religió

Tant els éssers mitològics, sobrenaturals o no, creats per la imaginació literària dels autors grecs i romans com les figures de carn i ossos, artífexs, en uns casos, d'una acció mítica rellevant i, en d'altres, d'alguna obra literària o científica o d'una proesa amb transcendència històrica (cultural, social, científica, militar...), han servit com a models per als habitants de les ciutats més representatives del món grec i romà i han perviscut arrelats en la nostra cultura fins al moment present.

En efecte, les societats sempre han necessitat models amb els quals identificar-se i a partir dels quals formar la pròpia idiosincràsia; i els models que tenim, tant socials com culturals, són de manera fonamental grecs i llatins o, d'una manera o una altra, en deriven. Vénen de l'antiguitat grecolatina, romanen vius i afecten no tan sols l'entorn europeu, sinó també la cultura universal i, per tant, han de ser coneguts pels homes i les dones d'avui.

Per això, l'assignatura de cultura clàssica pretén posar en contacte els alumnes amb figures reals i de ficció que han perdurat fins a l'actualitat a través de les

manifestacions literàries, artístiques (pictòriques, escultòriques, musicals...) i científiques, especialment. Cal que els alumnes de l'etapa obligatòria adquireixin aquest tipus de coneixements, almenys d'una manera bàsica.

L'aprenentatge dels mites que protagonitzen déus i herois constitueix un instrument per reconèixer i comprendre les fonts del coneixement de l'ésser humà (art, literatura, música, cinema, etc.) i, al mateix temps, per aprofundir en la problemàtica del pensament al llarg dels temps amb l'objectiu d'observar-ne el desenvolupament i les diferents solucions trobades.

L'estudi de les referències mitològiques de les Balears ha de tenir un apartat especial. Per comprendre el passat és important conèixer els textos dels autors que tracten tòpics com el del jardí de les Hespèrides, tant clàssics (Homer, Hesíode, Plini, Estrabó, Diodor, etc.) com de la nostra cultura (Costa i Llobera, A. M. Alcover, Francesc de Borja Moll...).

D'altra banda, l'estudi de les festes religioses, esports i espectacles permet, entre altres coses, que els alumnes compreguin com la religió de l'antiguitat clàssica es va caracteritzar per la barreja de tota mena de tradicions religioses, tant autòctones com estrangeres. Això els ha d'ajudar a valorar i respectar la diversitat religiosa i cultural de la societat d'avui dia. Els ha de possibilitar, a més, jutjar els espectacles actuals —minoritaris, com el teatre, o majoritaris, com els campionats esportius—, en tenir com a referents l'activitat dramàtica, les manifestacions esportives i els espectacles de masses de Grècia i Roma.

Art

Les manifestacions artístiques i literàries són un altre dels components més rellevants de la cultura grecollatina. Estudiar-les i analitzar-les ajudarà els alumnes a formar-se criteris estètics i a comprendre i valorar les produccions actuals.

Totes les expressions artístiques clàssiques han tingut i continuen tenint una gran influència en el món occidental: la literatura, les representacions artístiques, la música, etc. Destaca, sobretot, la literatura clàssica, que ha influït constantment i al llarg de totes les èpoques i que, juntament amb la mitologia, forma part del bagatge cultural del passat i d'avui dia en el teatre, en el cinema, en la iconografia, en la publicitat, etc.

Societat i vida quotidiana

Hi ha nombrosos elements de la vida familiar, de l'organització social, de l'activitat política, del dret, de les festes, dels jocs, dels espectacles i de les diversions que tenen les arrels en el món grecollatí, el descobriment dels quals permet als alumnes entendre el món que els envolta i els duu al convenciment de la igualtat essencial dels éssers humans.

El món de l'oci és cada dia més necessari i imprescindible en els temps en què vivim. El coneixement d'alguns aspectes de la forma de vida dels grecs i romans antics pot ser un suport perquè els alumnes n'entenguin l'evolució. Ells van saber delimitar molt bé els termes d'*otium* i *negotium*. En la lectura dels clàssics es pot observar el rellevant paper que hom donava a les festes, al teatre, als espectacles, a les diversions, a les reunions, a la conversa, a l'esport i a tot el que consideraven esbarjo de l'esperit.

Llengua i lèxic

Grècia aporta a la història d'Occident l'adaptació a una llengua indoeuropea del sistema d'escriptura més eficient, l'alfabet, veritable revolució en la història de la humanitat que constitueix el vehicle del seu llegat lingüístic i cultural. L'alfabet ens permet recollir el pensament, la creativitat i les preocupacions pròpies de la cultura grega i fa possible l'evolució d'un sistema lèxic al qual, des de llavors, acudeixen totes les llengües indoeuropees permanentment a la recerca d'arrels per expressar idees, objectes o conceptes nous.

La llengua llatina fou la primera beneficiària d'aquesta riquesa, i l'expansió històrica de Roma va escampar l'ús del llatí fins al punt de convertir-se en l'origen de moltes de les llengües d'Europa, entre les quals el català i el castellà. El llatí també esdevingué la llengua de registre i transmissió de tots els sabers. En definitiva, fou la llengua de cultura a Europa.

Per això, el caire lingüístic de la matèria és inevitable, tot i saber que el coneixement del grec i, especialment, del llatí ha d'introduir-se de manera molt elemental i sempre sota la premissa que la cultura es transmet a través de la llengua i que la cultura clàssica, en sentit ampli, té el privilegi de disposar de dues llengües. L'estudi del grec o del llatí no és, doncs, la principal finalitat, atès el caràcter de la matèria i la utilització dels mètodes propis de la geografia, la història, l'art, la literatura, etc. Resulta inevitable, però, iniciar un apropament a aquestes llengües, especialment al seu sistema lèxic, com a nexa d'unió en l'aprenentatge de les llengües que estudien els alumnes, ja que hi apareixen arrels llatines i gregues. A més, totes aquestes llengües estan emmarcades en l'àmbit cultural occidental i, per tant, clarament relacionades amb la cultura grecollatina.

Amb la introducció a l'estudi de les etimologies es vol que els alumnes aprenguin a precisar el sentit de les paraules que empren i a fer-ne un ús apropiat. Podrà millorar, així, la comprensió oral i escrita dels diferents tipus de missatges, tant científicotècnics com de comunicació en general i establir paral·lelismes i contrastos entre la pròpia llengua i altres llengües modernes.

Pervivència en l'actualitat

El concepte de *clàssic* s'entén no com una cosa estàtica, caduca i ja passada, sinó dinàmica, font i referent continu de nous avenços. En el món clàssic es troben plantejats ja els grans problemes de l'ésser humà.

Tenim un enorme deute contret amb el món clàssic en tots els àmbits de la nostra societat, que sovint formen part de la seva estructura: el concepte de ciutadà protegit per drets inalienables i obligat per deures comuns té les seves arrels en la polis grega, la democràcia com a sistema polític només és comprensible si se'n coneixen l'origen a Grècia i les raons socials que el motivaren, les lleis que ens protegeixen i que ens obliguen deuen gran part de la seva essència al dret romà, i a Roma es fonamenta la concepció del poder en benefici de tots.

D'altra banda, l'evolució i les transformacions que en el camp científic han determinat la situació del món actual no serien comprensibles si es prescindeix del coneixement d'aquells que posaren els fonaments de la ciència occidental i de les llengües que encara avui serveixen de base per a la terminologia científica.

Contribució de l'assignatura al desenvolupament de les competències

L'assignatura específica de cultura clàssica contribueix directament a desenvolupar molts aspectes i dimensions de les competències clau. Per garantir la contribució d'aquesta matèria al desenvolupament de les capacitats subjacents en cadascuna d'aquestes competències bàsiques, hom suggereix considerar una sèrie de principis didàctics i estratègies per treballar els continguts prioritaris que permetin la consecució de les esmentades competències.

Comunicació lingüística

A l'adquisició de la competència en comunicació lingüística es contribueix des del bloc 6 d'aquesta assignatura. L'estudi del lèxic d'origen grec, dels procediments per formar el vocabulari bàsic i culte que forma gran part de la terminologia científica i tècnica actual, i l'aprenentatge dels lexemes, prefixos i sufixos llatins permet que els alumnes millorin la comprensió i l'expressió oral i escrita, no tan sols en la llengua pròpia, sinó també en la llengua o llengües estrangeres que estudien, així que es potencia d'aquesta manera l'habilitat per utilitzar el llenguatge com a instrument de comunicació.

Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia

La competència matemàtica i les competències bàsiques en ciència i tecnologia es treballen de diverses maneres: en reconèixer en l'alfabet grec les lletres usades en el llenguatge matemàtic; en situar en eixos cronològics els principals períodes de la història grecollatina; en conèixer la divisió del calendari a Grècia i, especialment, a Roma i veure l'equivalència amb el nostre calendari; en analitzar les aportacions grecollatines en el traçat de les nostres ciutats i en la construcció d'edificis, així com les aportacions tecnològiques més significatives del món antic, i, igualment, en tractar la filosofia al món antic com l'eix bàsic i el punt de partida de l'avenç científic a occident.

Competència digital

La contribució de l'assignatura a la competència en el tractament de la informació i competència digital s'aconsegueix mitjançant l'especial ús dels mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació com a eina no tan sols per a l'aprenentatge del lèxic grec a través de glossaris elaborats pels professors i disponibles a la xarxa, sinó també per a la cerca, selecció, enregistrament i tractament de la informació i per a la posterior producció visual, oral i escrita. Aquests recursos, com els repertoris digitals didàctics (bases d'imatges, entorns d'autor, enciclopèdies i diccionaris en línia, webquestes...) i projectes o portals educatius a la xarxa de caràcter específic, poden ser especialment útils per a la documentació i informació sobre els continguts d'aquest currículum.

Aprendre a aprendre

La competència d'aprendre a aprendre s'estableix en tant que l'assignatura de cultura clàssica desenvolupa capacitats com l'atenció, la concentració, la memòria i la motivació. Cal que els alumnes siguin conscients de l'esforç que fan per aconseguir els seus objectius —i, si escau, reconduir-ne el procés d'aprenentatge, tant del que saben com del que necessiten saber per millorar— i de com optimitzar allò que han après per aplicar-ho a la vida diària. Treballs i activitats fets a través de centres d'interès, nuclis temàtics o projectes de caràcter interdisciplinari relacionats amb altres matèries de l'etapa poden permetre assolir aquesta competència; amb ells els alumnes tenen la possibilitat de consultar, cercar i contrastar informació i acceptar els errors i aprendre dels altres.

Competències socials i cíviques

A través d'aquesta assignatura s'afavoreix també el progrés en la competència social i cívica, en fer possible comprendre el context social en què vivien i actuaven els personatges mítics i, especialment, els històrics del món grecoromà. El judici de les accions mítiques i de les obres i gestes històriques permet fer raonaments crítics i vàlids sobre els comportaments socials d'avui.

D'altra banda, en estudiar diverses manifestacions socials com són les festes religioses, esports i espectacles s'ajuda a comprendre les aportacions que Grècia i Roma han fet en aquest àmbit a l'evolució i progrés de la humanitat i ofereix un sentiment de pertinença a la cultura occidental europea.

Referent a això, exemples de convivència i de tolerància no en falten a Grècia i Roma, dos pobles que van inventar i perfeccionar la democràcia i que constitueixen un referent històric d'organització social, de participació de la

ciutadania en la vida pública i de delimitació dels drets i deures dels individus i de les col·lectivitats.

La lectura de traduccions de textos grecs i llatins implica entendre, a més, altres realitats socials que afavoreixen la interpretació correcta de les obres literàries en el seu context històric, de manera que constitueixen un gran instrument per a l'educació en valors.

Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

El desenvolupament de la responsabilitat, la perseverança, la creativitat i la capacitat de triar, així com d'utilitzar procediments que exigeixen planificar, avaluar diferents possibilitats i prendre decisions a l'hora de treballar els continguts de cultura clàssica, contribueix a potenciar la competència de sentit d'iniciativa i esperit emprenedor i permet als alumnes aprendre al llarg de tota la vida, tal com recomana el Consell d'Europa. Amb aquesta competència es pretén, a més a més, que els alumnes siguin capaços d'emprendre, desenvolupar i avaluar projectes en els quals treballin de manera individual o en equip sobre els continguts culturals de l'assignatura. En aquest sentit, els treballs i les activitats obliguen els alumnes a disposar d'habilitats socials per relacionar-se, cooperar i treballar en equip, destreses que afavoreixen la consecució d'aquesta competència.

Finalment, l'adquisició i l'ampliació del vocabulari dels alumnes gràcies al coneixement de les arrels d'origen grec els proporciona la confiança en si mateixos que comporta el desenvolupament d'habilitats relacionals i socials pròpies d'aquesta competència.

Consciència i expressions culturals

Entre aquestes, l'aportació de cultura clàssica a la competència de consciència i expressions culturals és especialment rellevant. Diversos blocs de continguts estan orientats a l'aproximació dels alumnes a la pervivència del patrimoni cultural i artístic gràcies a la interpretació i valoració de les obres de la literatura grega i romana. S'intenta despertar en els alumnes no tan sols l'interès pels personatges històrics i de ficció més famosos, amb tot el que inclou el seu marc històric, polític i social, sinó també el desig de desenvolupar una capacitat estètica i creadora que demostrï un coneixement bàsic de les diferents manifestacions culturals i artístiques. Aquí resulta interessant programar activitats que permetin establir comparacions entre les festes religioses, esports i espectacles de l'antiguitat amb els de l'actualitat per facilitar la identificació dels alumnes amb les manifestacions del passat com a germen de les d'avui.